

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Způsoby adaptace běloruských imigrantů žijících
na území České republiky**

Tereza Pokorná

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Způsoby adaptace běloruských imigrantů žijících
na území České republiky**

Tereza Pokorná

Vedoucí práce:

Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013 .....

Ráda bych zde vyjádřila poděkování vedoucímu Mgr. Tomáši Hirtovi, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a ochotu při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat za vstřícnost a pomoc při získávání informací a podkladů.

.....

podpis

Obsah

Úvod	1
1 Imigrační politiky	3
1.1 Integrace do českých systémů – koncept 1	5
1.2 Identita přistěhovalce – koncept 2.....	6
1.3 Diskriminace na trhu práce – koncept 3.....	8
1.4 Asimilace versus Integrace – koncept 4.....	9
2 Zpracování výzkumu: rozhovory	11
2.1 Iryna	11
2.2 Alesya	13
2.3 Alina	14
2.4 Vjacheslav	14
2.5 Igor	15
2.6 Navuchodonosor	16
3 Interpretace rozhovorů	18
3.1 Koncept 1 – Integrace do českých systémů.....	18
3.2 Koncept 2 - Otázka domova a identity přistěhovalce	22
3.3 Koncept 3 – Diskriminace na trhu práce	26
3.4 Koncept 4 – Asimilace versus Integrace	29
3.4.1 Socio-ekonomická sféra.....	29
3.4.2 Kulturní sféra.....	30
3.4.3 Politicko-právní sféra	32
Závěr	34
Seznam použité literatury	36
Resumé	39

Úvod

„Migrace je historií světa. Lidé se rodí jako migranti: lidská evoluce je neoddělitelně spjatá se samotným aktem přesouvání se z jednoho místa na druhé a následné adaptace na nové prostředí.“

Russell King, Canadian physician and politician

Fenomén migrace je v dnešní době velmi aktuální a velmi citované. Ne vždy jsou však pojmy v souvislosti s tímto tématem užívány správně a názorů na ně se vyskytuje hned několik. S moderní dobou přichází tato problematika stále častěji do medií a tím pádem i do povědomí společností. Toto téma se mi tedy zdálo vhodné k bližšímu zpracování v mé bakalářské práci.

Jedním z důvodů je i skutečnost, že jsem měla a mám možnost s takovými lidmi pracovat a přátelit se. Tuším, že i tento aspekt by mohl být výhodou k zjištění, co možná nejvíce potřebných informací k užítku této práce.

Způsoby adaptace běloruských migrantů jsou předmětem mého zkoumání. Nejprve ve své práci uvedu několik teoretických hledisek a přístupů k imigraci samotné a následně se skrze určité pojmy budu snažit stanovit otázky, které připraví půdu pro polostukturované rozhovory s šesti imigranty z Běloruska žijících již delší dobu na území České republiky.

Na základě těchto rozhovorů výsledky zpracuji a pokusím se je zhodnotit s předem stanovenými koncepty.

Prvním konceptem je Asimilace v podání Rogera Brubakera. Druhým konceptem Identita přistěhovalce ze studie Michaely Šmídové. Třetím konceptem je Diskriminace přistěhovalců na trhu práce inspirovaný

tiskovou zprávou Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) a poslední čtvrtý koncept se zabývá institucemi školství ve vztahu k přistěhovalcům vycházející z predikce studie Zdeňka Uherka.

Mezi důležité aspekty bližšího zkoumání běloruských imigrantů budou patřit také otázky identity a bariér, které vnímají. Zda-li se jedná o bariery politické nebo ekonomické, se budu snažit zjistit během výzkumu. Bělorusko je, jako země bývalé SSSR, vnímána mezi Čechy poněkud chladně. Bude mě tedy také zajímat, jak do hry imigrantů vstupuje politická situace jejich rodné země.

V úvodu bych ráda uvedla, že všichni dotazovaní respondenti byli informováni o následném publikování jejich výpovědí a do rozhovorů vstupovali dobrovolně. Veškerá uvedená jména jsou však fiktivní.

1 Imigrační politiky

„Imigrační politiky jsou dílčím souborem migračních politik. Jejich cílem je stanovit, kteří cizinci, a za jakých podmínek se mohou dlouhodobě či trvale usadit v hostitelské zemi. Toto vymezení je nicméně poněkud širší, než by odpovídalo kontextu klasických přistěhovaleckých zemí. Například v USA jsou za přistěhovalce (imigranty) považováni ti, jenž podle zákona byli přijati pro trvalé usídlení. Zahrnutí přístupu k dlouhodobým migrantům, tedy těm, kteří pobývají v cílové zemi déle než jeden rok, reaguje na současnou situaci v Evropě, kde došlo postupně k přijetí teze, že dočasná ekonomická migrace vykazuje zřetelnou tendenci k proměně v trvalé přistěhovalectví.“ (Barša 2005:10)

Jak uvádí Barša o proces začlenění imigrantů do společnosti se mají postarat Integrační politiky, které by měly mít začlenění a získání potřebných kompetencí za cíl.

Je však důležité rozdělit migraci do České republiky na počty jedinců, kteří mají trvalý pobyt a ty, kteří pobývají na našem území na vstupní víza nad 90 dnů s platností do jednoho roku (resp. dlouhodobý pobyt). (Uherek 2005: 2), v případě Bělorusů se jedná o pobyt delší než dvanáct měsíců.

Migrace osob je vždy spojená se změnou nejen trvalého bydliště. Po devadesátých letech nabyla migrace kladných hodnot. V letech 1994 až 1998 se Česká republika profilovala jako imigrační země. Tento migrační trend signalizoval, že obyvatelstvo zdrojových zemí migrace se nejspíše domnívá, že české prostředí je určitým způsobem perspektivní (Uherek 2005: 1), a je možné v této zemi dosáhnout jistého blahobytu kterému by se jim ve své rodné zemi pravděpodobně nedostávalo. Můžeme tak mluvit i o imigrantech z Běloruska.

Jak zmiňuje Řezník ve své knize *Bělorusko* Praha bývala emigračním střediskem Bělorusů již od roku 1921¹ spojena zejména se strukturami Běloruské lidové republiky, a to především poté, co od roku 1923 litevská podpora k těmto strukturám ochabla a co se její orgány přestěhovaly z Kaunasu do Československa. (Řezník 2003: 99)

„Novým jevem se pak v 90. letech stala ilegální migrace Bělorusů nejen do Čech a střední Evropy, ale i do Evropy západní. Na jevy toho fenoménu reagovala Česká republika roku 2000 zrušením bezvízového styku, který po několik let mezi Běloruskem a Českou republikou fungoval. Byla tak zavedena vízová povinnost pro Bělorusko i pro české občany.“ (Řezník 2003:99)

Spolupráce České republiky s Běloruskem se později po 90. letech vyvíjela jako bezproblémová. Jedním z důvodů byla jistá podobnost mezi těmito dvěma státy, neboť se nacházely ve velmi podobné situaci. Nicméně s nástupem prezidenta Lukašenka a jeho autokratického způsobu vlády postupně došlo k zproblematizování na mezivládní úrovni (Řezník 2003: 100) a pro Bělorusy se poté Česká republika respektive Praha, kde se jich dodnes usazuje nevíce, stala opět cílem běloruské emigrace.

Oproti Uherkovi se Řezník vyjadřuje k situaci mezi Čechy a Bělorusy takto: „V minulosti zůstávaly styky mezi českými a běloruskými zeměmi spíše sporadické. K tomu, že po dlouhou dobu nedocházelo k jejich viditelnějšímu rozšiřování, směřoval vývoj politických a hospodářských podmínek ve střední a východní Evropě. Kontakty v podstatě omezovaly na epizodické styky center obou zemí.“ (Řezník 2003: 97)

Nejvýznamnější stránkou těchto vtaů tak zřejmě byly dlouho omezené kontakty kulturní a intelektuální, ovšem do jisté míry s náboženskou rozdílností obou prostředí. K posilování kulturních kontaktů a vzájemné reflexe obou prostředí docházelo od 19. století v souvislosti s rozvojem

---

¹ Roku 1921 z iniciativy emigrační Lastouňskho vlády konala Běloruská národní politická konference, která požadovala nezávislost země, rozdělené mezi Polsko a Rusko.

českého a běloruského hnutí a s formováním novodobé slavistiky (Řezník 2003:98)

Díky zavedení vízové povinnosti s řadou států zejména bývalého Sovětského svazu, počet imigrantů dále vzrůstal. K roku 2011 je na území České republiky evidováno 4 053 Bělorusů s povolením na pobyt delší než 12 měsíců.

Jak říká Sládek přítomnost „ruských“ migrantů v České republice je majoritní společností obecně nahlížena jako diskutabilní, neboť v podvědomí Čechů je z dob, kdy se Československo stalo satelitem a vazalem Sovětského svazu, zaset určitý druh rusofobie. (Sládek 2010: 9) Tento pohled se však udržuje dodnes. Většina české společnosti má na „ruské“ migranty stále stejný pohled. Důvodem jsou nejen bohaté ruské komunity, ale i pomocné levné síly. Obojí z těchto druhů imigrantů jsou pro naši ekonomiku považovány svým způsobem za hrozbu.

1.1 Integrace do českých systémů – koncept 1

Problematika integrace je vnímána zpravidla odlišně z pohledu cizince a majoritního obyvatelstva a jeho institucí. (Uherek 2005: 2)

Česká společnost reagovala na migrační situace v 90. letech 20. století různými způsoby. Bylo možné zaznamenat strach a xenofobní reakce, což vede k další problematice, na kterou se budu v rámci rozhovorů soustředit. Integraci cizinců rozumíme jejich včleňování do existujícího společenského celku, který má již stanovenou strukturu, hodnoty a normy. (Jandourek 2007: 109) Není tedy jasně určeno, jak takové včlenění bude probíhat, jak bude závazné a co by pro tuto integraci měl udělat integrovaný subjekt a co naopak společnost, která ho integruje. (Uherek 2005: 3) Integrační snahu tak můžeme omezit na legálně usazené cizince, kdy se jedná o integrace do právního systému státu, zdravotního a sociálního systému dané země, o integraci na trh práce a

do vzdělávacího a kulturního systému, a dále do lokálních struktur. (Uherek 2005: 4)

Otázky k této tématice budou směřovat k motivaci na participaci v jednotlivých systémech. Dle Uherka integraci cizinců do společnosti nejlépe napomáhají instituce, které jsou specializované i na integrování majoritního obyvatelstva a jsou cizincům otevřeny, nejvhodnějším prostředníkem bývá škola, neboť děti většinou nejsou xenofobní a procesy akulturace splývají s enkulturací. Navíc se dítě učí rychle místnímu jazyku. (Uherek 2005: 5) a právě tento předpoklad bude prvním z konceptů, které ve výzkumu použiji.

V případě dospělých lidí je situace poněkud složitější, neboť vzdělávací instituce nejsou na dostatečné úrovni. Výjimkou mohou být jen azylanti, kteří mají výuku češtiny jako povinnou v rámci Státního integračního programu.²

Zda-li přistěhovalcům opravdu pomáhají instituce jako je škola k rychlejší integraci a znalostem lokálního jazyka, mi posloužily následující otázky:

- Jaké školy jste v České republice studovali?
- Byli jste na českých školách spokojeni s přístupem vyučujících
- Byli jste na českých školách spokojeni s přístupem svých spolužáků?
- Pociťovali jste spíše výhody či nevýhody v českém kolektivu?
- Pomohla vám škola s českým jazykem, míněno rychlostí se ho naučit?

1.2 Identita přistěhovalce – koncept 2

Národní či etnická identita je jednou z mnoha identit má situační charakter, neboť v každé situaci se vyskytuje jiná. A stejně tak jako ty ostatní identity ani tato není statická. Sebe-identifikace člověka jako

---

² Státní integrační program - (§§ 68, 69 a 70 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu) je zaměřen na pomoc azylantům při zajištění jejich začlenění do společnosti. Tím je kodifikována snaha státu pomoci azylantům v oblasti zajištění bydlení, výuky českého jazyka a uplatnění na trhu práce.

příslušníka národa či etnika prochází určitými proměnami. (Šmídová 2006: 2: 19) Emigrace vyžaduje vybudování nové existence v zcela novém prostředí a tím vyvolává onu národní identitu. Tato proměna úzce souvisí se zemí nynějšího pobytu. Zahrnuje též hledání struktur, institucí či osob na jejichž základě je možné národní identitu udržovat i v cizím prostředí. Jak zmiňuje Michaela Šmídová ve své studii *Národní identita a běloruští političtí emigranti*, s touto složitou situací se vyrovnávají i Bělorusové, kteří opustili Bělorusko a žijí v České republice. Přesídlení nepřestavuje sice absolutní kulturní proměnu a vyrovnávání se s naprosto jiným životním stylem, ale přesto je pro ně náročné. Ovšem většina z nich se poté snaží na našem území aktivně zasazovat o změny v Bělorusku či o jejich propagaci. Tím se tedy projevuje jejich specifická podoba národní běloruské identity. Tato národní identita je na rozdíl od lidí, kteří v Bělorusku zůstali, silně motivována a determinována. Mají zájem ji udržet a nebo ji i stále rozvíjet. (Šmídová 2008: 2: 19)

K potvrzení či vyvrácení čtvrtého konceptu jsem použila mimo jiné tyto otázky, které sledují předpoklad, že *Bělorusové se snaží utvrdit svou národní identitu navzdory neběloruskému prostředí a většina z nich se na území České republiky snaží aktivně zasazovat o změny v Bělorusku či o jejich propagaci.*

- Držíte své národní svátky i v Čechách a slavíte je?
- Vyhledáváte běloruské imigranty, máte zde běloruské přátelé?
- Pokud ano, stýkáte se pravidelně?
- Angažujete se v nějakých občanských sdruženích či hnutích na podporu Běloruska?

1.3 Diskriminace na trhu práce – koncept 3

„Pokud bychom chtěli zamezit tomu, aby lidé nebyli diskriminováni na základě etnicity, barvy kůže, náboženství, pohlaví, sexuální orientace či nějaké či nějaké jiné abnormální fyzické či psychické vlastnosti, pak musíme rozdělit lidi do kategorií vymezené skupinovými rysy a formulovat zákonná či jiná úřední opatření, jež umožní bojovat proti jejich diskriminaci.“ (Barša 2005:40)

Občané redukovaní na skupinové kategorie „rasy“, „etnicity“ či „pohlaví“ a tím se dostanou do příslušné zvláštní skupiny, nikoli prvotně zachyceni jako příslušníci lidského druhu či občanského národa. (Barša 2005: 40)

Migranti jsou často spatřováni jako ti, kteří „lidem berou práci“ nebo kvůli kterým se snižují mzdy či jako přítěž pro sociální systém. Nicméně dosažené výzkumy a aktuální data říkají, že takový to dojem je nepodložený. Každopádně však může být negativní vnímání migrantů hluboce zakořeněno a pouze dlouhodobé a cílené snahy o medializaci pravdivých informací mohou přinést potřebnou změnu.

Mnoho cizinců, Bělorusy nevyjímaje, se potýká s výrazně vyšším pracovním nebezpečím, častějšími pracovními úrazy a s vysokou pravděpodobností nemoci za povolání. Hrozí jim diskriminace a otrocká závislost na zaměstnavateli. K těmto závěrům došla většina neziskových organizací na základě individuální práce s cizinci v posledních letech.

Dle zkušeností neziskových organizací se cizinci pracující v České republice setkávají na trhu práce s různými formami znevýhodňování, jako je nedodržování pracovní doby, nižší mzdy, až po nevyhovující hygienické podmínky. Takové závěry potvrzuje i ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům Martin Rozumek. (SIMI 2007)

K zjištění pravdivosti či nepravdivosti konceptu *vyššího pracovního nebezpečí u přistěhovalců* mi poslouží např. tyto otázky:

- Trvalo vám dlouho sehnat v České republice práci?
- Potýkali jste se s nepříjemným jednáním vůči vaší osobě při pracovních pohovorech?
- Kolik pracovních míst jste vystřídali?
- Splňoval váš zaměstnavatel vždy všechna pracovní práva vůči vám?
- Máte pocit, že by vám bylo nebo je v zaměstnání něco upíráno nebo jste se shledali s nepochopením díky vaší národnosti?

1.4 Asimilace versus Integrace – koncept 4

Dle Barši zmnožení životních stylů i zvýšení standardů lidských práv způsobilo, že v 60. letech dostává termín „asimilace“ postupně pejorativní nádech, načež byl následně nahrazován termínem „integrace“. Tento termín nepředpokládá přijetí jediné závazné kultury, neboť vychází z premisy, že místo kultury koexistuje v liberální společnosti množství životních forem a případné konflikty se řeší skrze nestranné procedury liberálního státu. (Barša 2005:39)

Na rozdíl od pojmů asimilace nebo akulturace, které deklarují kulturní přizpůsobení nebo kulturní splynutí (Uherek 2005:3), integrace nedefinuje přizpůsobením určitému chování společnosti. Klade důraz na to, aby cizinec byl schopen s danou společností nějakým způsobem koexistovat. Rogers Brubaker byl zastáncem Asimilace jako užitečného konceptu, který obhajoval třemi hlavními argumenty a především zdůrazňoval, že asimilace etymologicky vzato neznamena „zejstejnění“, nýbrž „připodobnění“. Brubaker též připomíná, že „asimilace“ spojovaná s asimilacionismem³ evokovala podobením slabého silným – menšiny většinovým národem a jeho státem. (Barša 2005: 47)

Podle Brubakera se přistěhovalci přizpůsobují určitým typům chování v určitých sociálních sférách a potvrzují svou odlišnost v jiných. (Brubaker

---

³ Asimilacionismus - Ideologie, která tvrdí, že právo na asimilaci je možné jen pro ne-Evropany.

2001: 541) Mezi klasické dělení sfér patří socio-ekonomická, kulturní a politicko-právní, nicméně zaleží na úhlu pohledu. Např. tyto otázky mi poslouží k potvrzení či vyvrácení tohoto konceptu:

Socio-ekonomická sféra:

- Jakým způsobem jste zde hledali v Čechách bydlení? Kdo Vám pomáhal?
- Bydlíte sami nebo ve větším počtu spolubydlících?

Kulturní sféra:

- Navštěvujete česká divadelní představení?
- Máte zájem o českou literaturu? Čtete české knihy českých autorů?
- Posloucháte českou nebo spíše běloruskou hudbu?

Politicko-právní sféra:

- Zajímáte se o politické dění v české republice?
- Jak často sledujete běloruské zpravodajství?

2 Zpracování výzkumu: rozhovory

Po stanovení otázek skrze dané koncepty jsem se postupně kontaktovala se všemi běloruskými respondenty. Vyjma dvou respondentů, se kterými jsem se sešla osobně, jsem využívala možností skypu nebo telefonu vzhledem k jejich pracovní zaneprázdněnosti. Všichni z dotazovaných se jevíli jako velmi potěšeni a určitým způsobem si připadali důležití vzhledem k zájmu o jejich etnicitu. Důvodem by snad mohlo být, že všichni z dotazovaných dosáhly na území České republiky vysokoškolského vzdělání a našli zde kvalitní pracovní uplatnění.

Všech šest respondentů vykazovalo schopnost se vyjadřovat na vysoké úrovni a rozhovory tak v několika případech dostávali zajímavý ráz. Po řešení mnou stanovených otázek a jejich rozvinutí, se mi dostalo několika zajímavých zjištění.

Nejprve představím respondenty v jednotlivých medailoncích a v následující části se pokusím o zpracování odpovědí do výstupů.

2.1 Iryna

Iryna žije v České republice devět let s povolením na dlouhodobý pobyt. Je jí 27 let a po několika zkušenostech pracuje jako manažer zahraničního prodeje ve firmě zabývající se obchodem s hračkami. Iryna v současné době ukončuje studium na Vysoké škole ekonomické (dále jen VŠE) a dopisuje diplomovou práci. Vysoká škola byla jediná, kterou zde studovala.

Na otázky ohledně školství odpovídá se zájmem a chválí si přístup školního systému. Co se týče školního kolektivu, se Iryna setkala jak s výhodami, tak nevýhodami. Jak sama tvrdí, škola pro ni byla rozhodně dobrým startem k uvedení se do kolektivu. Především se díky

spolužákům resp. komunikaci s nimi, naučila velmi rychle češtině. Stejně tak i studijní tedy dennodenní povinnosti ji přinutily se češtině více věnovat a tudíž se jí tak rychle naučit. Při prvním roku jejího pobytu Iryna našla hned několik přátel, s nimiž se stýká dodnes, de facto i s pár známými lidmi do Čech přijela.

„...občas se s někým náhodně seznámím, ale jinak nějak zvlášť nové přátele intenzivně nevyhledávám. Na VŠE je spousta rusky mluvících studentů, kteří se navzájem znají a jejich kamarádi znají další, takže se to násobí...“

Trvalý pobyt by si Iryna v Čechách ráda zařídila, ale zatím nemůže, protože jeden rok studia se počítá za půl roku. Jedná se o tzv. studentské vízum. Nikdy se však nesešla s nepříjemným jednáním vůči její osobě při pracovních pohovorech. V případě, že nebyla s pracovními podmínkami spokojená, nebylo to ale kvůli její národnosti, nýbrž kvůli jiným okolnostem. Iryna vystřídala za své působení v České republice zatím 5 zaměstnání.

Stejně tak jako většina nově přistěhovalých imigrantů byla jejím prvním ubytováním kolej. Po roce se s několika přáteli osamostatnila přáteli a bydleli společně v podnájmu. K tomuto bytu se dostala skrze své nové přátele v Čechách.

Iryna ráda navštěvuje česky hraná představení ruských autorů, stejně tak jeví zájem o české literární autory. Literatura však po dlouhá léta podléhá vysokoškolskému studiu, tudíž na knihy vlastního výběru nemá příliš času. Hudbu však poslouchá spíše britskou a americkou. Běloruskou vůbec ne a českou jen výjimečně.

2.2 Alesyia

Devět a půl roku žije Alesyia mimo své rodné Bělorusko v České republice na dlouhodobý pobyt. Sedmadvacetiletá Alesyia pracuje v logistické firmě s pobočkami po celém světě, kde působí již několikátým rokem. Stejně jako Iryna studovala v Čechách Vysokou školu ekonomickou, kde až na pár výjimek byla s přístupem učitelů spokojená. Co si však již od prvních měsíců odnesla a čeho si nejvíce cení, jsou její spolužáci, přátelé, kteří jí velmi pomáhali a studium zvládla i díky nim. Češtině se musela naučit co nejdříve, což bylo pro ni dost stresující a v takové chvíli jí prý spolužáci nesmírně podrželi.

Ve své práci však používá spíše než češtinu používá angličtinu. V mluvené formě se jí ale během dne nevyhne a to jí stále nutí neustále se něčemu učit.

Běloruské národní svátky Alesyia nijak zvlášť nedrží, spíše si vzpomene na svou rodinu, ale oslavy ani jiné akce nepořádá. Běloruské přátelé v Čechách samozřejmě má, ale jak sama říká, nevyhledávám výhradně Bělorusy.

První práci po absolvování vysoké školy hledala Alesyia dva měsíce, druhou tedy současnou práci snad jen dva až tři týdny. Při obou přijímacích pohovorech jsem se ani v jednom případě nesešla s negativními počiny budoucího zaměstnavatele. Jak zmiňuje, vždy je vše uvedeno v životopisu, kdo jsem a odkud jsem. S případným diskriminačním zacházením či jednáním se nikdy nesešla. Stejně tak jako se jí nikdy nedostalo nepříjemností vzhledem k její odlišné etnicitě od jejích pracovních kolegů.

Alesyia nyní bydlí se svým přítelem v bytě v centru Prahy v podnájmu. Když přijela do České republiky poprvé, pomáhala jí s ubytováním agentura, která jí tehdy pomáhala překládat doklady k pobytu.

Politické dění ve své zemi pravidelně nesleduje a stejně jako Iryna se informace dozvídá od příbuzných a přátel z Běloruska, se kterými je

v kontaktu. Česká média a politická situace v České republice vzhledem k tomu, že její přítel je Čech, jí zajímají mnohem více.

2.3 Alina

Administrativní pracovnice sedmadvacetiletá Alina je běloruské národnosti. Do České republiky odešla před osmi lety za účelem studia Vysoké školy ekonomické, kterou zde také dokončila. Při studiu si ale musela projít, dle jejího názoru, poměrně nepříjemnými situacemi. Někteří učitelé k ní byli často odměření a neochotní.

Alině vysoká škola pomohla ke znalostem českého jazyka na komunikativní úrovni a v závěrečných rocích svého studia se i situace zlepšila.

Alině s jejím prvním ubytováním pomáhala agentura, která jí pobyt v České republice zprostředkovávala. Na začátku svého studia tak bydlela na koleji s několika dalšími cizinci. Nyní bydlí v podnájmu s jednou spolubydlící.

O české literární autory jeví zájem, nicméně v hudbě dává přednost té britské a ruské. Na česká divadelní představení občas zavítá.

„Naposledy jsem viděla představení Racek od Čechova, byla jsem nadšená. Zpracování bylo skvělé..“

O politické dění v České republice se Alina nezajímá o běloruské už více, Pokud ji na něco upozorní přátelé, informace až poté začne zjišťovat.

2.4 Vjacheslav

Vjacheslav žije na území České republiky po dobu tří let. Je mu 29 let a pracuje jako marketingový manažer v oddělení prodeje inzerce do novin. Stejně tak jako tři předchozí respondentky má v České republice

evidovaný dlouhodobý pobyt. Vjacheslav zde nestudoval střední ani vysokou školu, ale absolvoval několik kurzů češtiny pro cizince, které se mu jevily jako dobře vedené a přístup od vyučujících byl podle něho kvalitní.

„...vzhledem k tomu, že jsem chodil do kurzů pro cizince, nebyla moje národnost nic neobvyklého. Byla nás tam plná třída takových...“

Do České republiky se rozhodl emigrovat kvůli práci. I hned po svém příjezdu se tak přihlásil do intenzivního kurzu češtiny pro cizince. Pokroky však přicházely pomalu a musel se tak potýkat s potížemi při hledání zaměstnání a navazování nových kontaktů a přátelských vztahů.

Po dokončení kurzů češtiny pro cizince se Vjacheslav ucházel o další pracovní pozice. Za svůj pobyt vystřídal dvě zaměstnání, při kterých mu jeho národnost nebyla překážkou.

Vjacheslavov měl ubytování v Čechách domluvené předem přes své známé z Běloruska a využívá jej dodnes. Spolubydlící nemá žádné, takto mu to zatím vyhovuje.

Českou hudbu si poslechne jen výjimečně, dává přednost ruské a britské stejně jako většina jeho kolegů. Ohledně literatury se zajímá spíše o tu anglicky psanou. S češtinou se potýká ve svém zaměstnání a občas si na internetu přečte články z oblasti zpravodajství. O politické dění v Bělorusku se dozvídá pomocí svých známých, se kterými je v pravidelném kontaktu díky skypu, telefonu a e-mailové poště.

2.5 Igor

Pětatřicetiletý Igor má v České republice již trvalý pobyt. Do Čech přijel před jedenácti lety za účelem studia Vysoké školy ekonomické a následně si zde chtěl najít práci, nasbírat zkušenosti a cestovat po Evropě. Mezi jeho blízké přátelé patří spíše Češi. S dalšími Běloruskými

imigranty se nestýká a ani jej nevyhledává. Běloruské svátky nedrží. S češtinou Igor problém neměl. Jak sám tvrdí, naučil se ji celkem rychle. Se základy se seznámil už v Bělorusku jako samouk.

Ohledně pracovního uplatnění se Igor potýkal s nepříjemným přístupem vzhledem k jeho národnosti. Nicméně při veškerých zaměstnáních, které zde absolvoval nebyly ani v jednom případě porušovány předem domluvené a stanovené pracovní podmínky. Jednalo se čistě o osobní přístup vztahu zaměstnavatele a zaměstnance. Pracovních míst Igor v České republice vystřídal čtyři a ne všude byl spokojený. V současné době pracuje jako manažer v cestovní kanceláři, kde je jeho národnost dokonce vítaná. Sám tak může přispět svými znalostmi k zájezdům mířeným do rusky mluvících zemí.

Igor se s českou kulturou zatím neztotožnil natolik, aby se věnoval českým autorům, ani českým divadelním představením, ale o českou politiku zájem jeví. Z hudby dává přednost místo české, ruské a britské. Kupuje si denní tisk a na e-mail mu denně chodí odkazy s běloruským zpravodajstvím. Koneckonců, jak sám tvrdí, pro jeho práci je to tak trochu nutnost.

2.6 Navuchodonosor

Dvaatřicetiletý Navuchodonosor má v České republice trvalý pobyt a žije tu již desátým rokem. Do Čech přišel studovat Vysokou školu ekonomickou. Otevřeně tvrdí, že miluje Čechy a Českou republiku. Nikdy se neshledal s nepříjemným jednáním mířeným na jeho běloruskou národnost. Čeština podle něj není tak těžký jazyk a v případě každodenního kontaktu na školní půdě se jej naučil vcelku rychle. Netrvalo mu ani dlouho si po studích najít práci.

„Už při studiích na VŠE jsem si našel práci na poloviční úvazek a pak mi po ukončení byla nabídnuta nová pozice a s ní plný úvazek, za což jsem byl moc rád.“

Nyní Navuchodonosor pracuje jako učitel ruštiny a ekonomiky na střední škole a také jako lektor ve škole jazykové.

Z hlediska kultury se Novuchodonosor zajímá spíše rusky psanou literaturu. Knihy si kupuje přes internet nebo si je nechává posílat od přátel v Bělorusku. Českou hudbu neposlouchá. Nicméně ani běloruskou. Dává přednost hudbě britské a ruské. Do divadla chodí jen zřídka.

3 Interpretace rozhovorů

3.1 Koncept 1 – Integrace do českých systémů

Nyní se pokusím postupně zhodnotit výpovědi respondentů. Začnu integrací do českých systémů.

Vzdělávání cizinců se věnuje celý paragraf 20 školského zákona, podle kterého jsou cizinci rozděleni v zásadě na dvě kategorie: na občany Evropské unie a jejich rodinné příslušníky a na občany tzv. třetích zemí, tedy de facto zemí mimo EU. Občané Evropské unie mají přístup ke vzdělávání a školským službám podle školského zákona za stejných podmínek jako občané ČR. (Titěrová 2011: 1)

V Uherkově studii je předpoklad, že se díky institucím, jako je především škola, přistěhovalci lépe a rychleji naučí danému jazyku. V tomto případě češtině. V každodenním kontaktu s učiteli a svými spolužáky je udržuje v neustále pohotovosti jazyku co nejlépe porozumět. Jinak by bylo velmi pravděpodobné, že by se do onoho kolektivu velmi složitě začleňovali a stali se tak jeho součástí. Všichni respondenti se shodují na tom, že jim škola, v jejich případech škola vysoká, stoprocentně pomohla ke zvládnutí pro ně nové řeči. Zkušenosti ohledně pomoci spolužáků nebo pochopení učitelů při začátcích jejich studia se však lišily. Na otázku, zda-li byla Iryna spokojená s přístupem učitelů odpovídá:

„Je zvláštní, že jsem někdy potkala učitele, kteří byli dokonce více nakloněni cizinců. Zřejmě kvůli jazykové bariéře. . . někdy to ale bylo naopak bez rozdílu národnosti.“

Společný problém pro všechny přistěhovalce je, jak již bylo řečeno, **jazyková bariéra**. Zpočátku byla čeština těžká například pro

Vjacheslava. Jak sám popisuje, jazyková bariéra byla velkou překážkou. Většina z nich nastupuje na školu bez znalosti vyučovacího jazyka (stejně jako je tomu u našich respondentů) Navíc často do vyšších ročníků, kde má jazyková bariéra již velký vliv na přístup k výuce a učivu a zároveň na školní úspěšnost. (Titěrová 2011: 3)

„Musela jsem se naučit česky a musela jsem to udělat rychle. Jinak by pro mě studium skončilo už v prvním semestru. ...Cítla jsem velký tlak, musela jsem trávit více času učením. Všechno bylo pro mě v cizím jazyce a nějaké věci bylo těžké pochopit nejen sami o sobě, ale i kvůli neznalostem češtiny.“

Alesyia

Vyjma Aliny, se všichni shodli na to, že to byla právě škola, která je donutila se češtině naučit v co nejkratším termínu. Alina a Igor jako jediní z šesti respondentů podle svého mínění u učitelů pochopení nenašli. Zastání se Alina nedočkala ani u svých spolužáků a tak jí nezbývalo nic jiného, než se s daným problémem proprat sama a češtinu tak pochytit mimo školní prostředí a u svých mimoškolních přátel. Co se týče vyučujících, se kterými respondenti přišli do kontaktu, opět až na výjimku Aliny, byli všichni s přístupem spokojeni. Jako důležitý mezník při svém pobytu berou první ročník studia, kdy našli nejvíce přátel na školní půdě.

„Češi jsou příjemní lidé. Už na škole jsem našel hodně přátel, se kterými se přátelím dodnes. Dost mi tehdy pomohli, když jsem se potřeboval aklimatizovat na vaší společnost.“

Navuchodonosor

Nejen u spolužáků našel Navuchodonosor oporu, ale i o přístupu vyučujících mluví jen v pozitivěch. Další respondentka Iryna se s Navuchodonosorovým názorem ztotožňuje. Co se týče kolektivu na VŠE byla s přístupem svých spolužáků cekem spokojena, našla si zde i

mnoho přátel, nicméně nikdy ji názory svých spolužáků moc nezajímaly. Když se rozhodla, že do České republiky imigruje, věděla, že to nebude z počátku lehké, ale její povaha byla na takovou změnu stavěná. Opačným příkladem je Alina a Igor, než se Alina naučila češtině na komunikační úrovni, byla pro ni situace velmi obtížná. Pomoc či pochopení ze strany učitelů na vysoké škole vzhledem k jejímu handicapu nebyla brána v potaz. Ani u spolužáků se jí ve většině případů nepodařilo najít zastání a utvořit s nimi bližší kontakt. Jak sama Alina tvrdí:

„Moc mě mezi sebe nebrali. Nevím, jestli to bylo kvůli tomu, že jsem Běloruska nebo kvůli něčemu jinému, ale musela jsem si pomoci sama.“

Igor popisuje svou situaci takto:

„Do Čech jsem se těšil, měl jsem dobré reference od známých, co zde žili a pak se vrátili do Běloruska. Ale když jsem přijel, všechno bylo jinak. Na škole jsem měl celkem problém. Nevím, jestli to bylo kvůli jazyku. Nejspíš ano, ale cítil jsem určité pohrdání. V kruhu jsem byl tenkrát jediný ruský mluvící. Moc se se mnou nebavili ani spolužáci. Když jsem potřeboval pomoc, nebyli moc ochotní.“

Igor si dodnes myslí, že do hry tenkrát dost vstupovalo povědomí o příslušnicích ruské či jakékoli jiné národnosti z bývalého SSSR.

„V Češích je podle mě zkrátka odpor k Rusům zakořeněný. Mnozí ani neví proč, jen vědí, že se v minulosti něco stalo. Kolikrát jsem se dostal do debat, kdy jsem chtěl od lidí různých generací slyšet jejich názor a většina mladých lidí ani nedokáže popsat, proč.“

Z těchto dvou výpovědí vyplývá otázka, zda-li je zarytá nesnášenlivost proti Ruským imigrantům v rámci mladé generace oprávněná, což by bylo hodné bližšího zkoumání.

Uherek ve své studii, kterou jsem pojala jako jeden z konceptů pro zpracování výzkumu, uvádí, že se integrace cizinců dá vnímat ze dvou úhlů pohledu. (Uherek 2005:3) Jedním z nich je pohled z odstupů tedy etický, kdy je daný objekt pozorovaný z hlediska pozorovatele. Není brán v úvahu ohled na kulturu, společnost a jazyk zkoumané společnosti. Opakem je pohled emický, u kterého je třeba vycházet z představ aktérů v dané společnosti. Tento pohled umožňuje lépe pochopit motivaci aktéra – v našem případě cizince. I já jsem se o emických pohled při hovorech s respondenty snažila.

Mnou zvolený koncept Integrace do českých systémů se zaměřoval na zjištění, zda působí školní instituce na rychlejší znalost českého jazyka. Uherek ve své studii ještě zmiňuje, že integrace je též cílená státem. „Pokud vezmeme v potaz koncepcie integrace cizinců na úrovni vlády ČR a ministerstev, tak tyto instituce usilují především o integraci legálně dlouhodobě usazených cizinců do právního systému státu, zdravotního a sociálního systému dané země (včetně zabezpečení bydlení), o integraci na trh práce a do vzdělávacího a kulturního systému, a dále do lokálních struktur.“ (Uherek 2005:4)

Běloruští imigranti se rozhodli emigrovat do České republiky z nějakého důvodu a jistě dopředu nepromýšleli, jak se zde budou integrovat. Mé výstupy souhlasí s Uherkem, když tvrdí, že ani v prvních momentech svého pobytu o integraci nestojí. I Iryna zdůvodnila svůj pobyt tím, že do České republiky přijela studovat a názory kolektivu jí příliš nezajímaly. Toto všechno přišlo až s postupem času. Alina se dokonce při svých prvních rocích studia nesžila se svými spolužáky. Na integraci do školního kolektivu si musela chvíli počkat. Samozřejmě je to vždy dáno charakterem jedince.

Z Uherkových závěrů vyplývá, že školní instituce hrají vynikající úlohu v integrování do majoritní společnosti, což můj výzkum zcela potvrdil. Uherek spojuje tento přístup s malými dětmi, nicméně funguje dobře i na nově příchozí imigranty studující až vysokou školu, jak dokládá můj výzkum. Otázka zní, co se děje s dospělými lidmi, kteří do České republiky neemigrují za účelem studia, ale práce. Takové migranty nazýváme ekonomické. Ty potom takto situace, kdy nezvládají jazyk, limituje v profesní kariéře, která byla jejich cílem. Působí jim to dále i problémy při styku s institucemi, uzavírá celé skupiny do sebe apod. Jak Uherek varuje, s touto skutečností by se mělo co nejrychleji něco dělat. Studujících imigrantů přeci jen nebude více než těch ekonomických.

3.2 Koncept 2 - Otázka domova a identity přistěhovalce

Dalším bodem rozhovorů byla tematika identity přistěhovalce. Být přistěhovalcem nebo uprchlíkem, je zakotveno v implicitně sdílených formách vědění o tom, co znamená být na určitém místě doma a co znamená pocházet odněkud a odjinud. (Szaló 2006: 1: 146) Slovy autora Csaby Szaló jsou však vztahy lidí k domovu a kultuře jiné a složitější než v minulosti, z čehož vyplývá, že stále více lidí žije své životy v podmínkách pohybu.

Domov je specifickým místem, který spoluvytváří identitu jedince. Normativně nás tak vede k tomu, abychom o svých identitách uvažovali a vyprávěli o něm v symbolickém řádu. Problematika přistěhovalců je spojena s identitou, že žijí ve dvou kulturách. Podle Eriksena všeobecně platí, že za imigranty jsou považováni pouze ti, kdo jsou lokálně vnímáni jako významně kulturně odlišní. Jako příklad uvádí moment, kdy Forsythová (1989) v této souvislosti uvádí, že několik Němců protestovalo, když se označila za „cizinku“, pravděpodobně kvůli tomu, že německy dobře psala i mluvila. V tom samém ohledu není švédsko-

dánské manželství považováno za smíšené, jako by tomu bylo u dánsko-chorvatského. (Eriksen 2012: 222)

V podstatě polovina z šesti respondentů se snaží dodržovat určité běloruské svátky. Otázka však zní, proč druhá polovina nikoli. Snaží-li se běloruští imigranti upevňovat svou národní identitu, nemusí to pro druhou polovinu našich respondentů znamenat dodržování tradic, oslav národních svátků apod. Národní identitu si mohou udržovat i jinými způsoby. Ovšem ve výzkumu mezi šesti respondenty se potvrdil fakt, že oni tři, kteří své svátky nedrží, nevyhledávají ani nové běloruské přátele žijící v Čechách.

Například Iryna pochází z věřící rodiny, kde byli katolíci i pravoslavní, dodržuje tak i několik svátků.

„Každé jaro dodržujeme pravoslavný svátek Maslenice⁴. Upečeme hodně palačinek a pozveme přátele. Nemusí to být jen Bělorusové.“

Iryna

Iryna se se svými nejbližšími běloruskými přáteli stýká jednou za měsíc, jak sama tvrdí, když čas dovolí a je například příležitost k oslavě narozenin apod. Stejně tak jako Navuchodonosor, kterému přesto, že se v Čechách líbí a dokázal se postupně ztotožnit s českou kulturou, snaží se dodržovat běloruské národní svátky a tradice. Nebrání se ani vyhledávání nových běloruských přátel. Mezi jeho přátele v Čechách patří tedy nejen několik Bělorusů, ale i další cizinci a samozřejmě Češi. Alesyia má nových Českých přátel mnoho, ty běloruské prý účelně nevyhledává.

„Pro mě jsou Ukrajinci, Rusové nebo Bělorusové stejně „stejní“ rusky mluvící lidi a tím pádem jsou mi o něco blíží.“ dodává Alesyia.

---

⁴ Maslenice - Maslenica je tradiční ruský svátek, slaví se konec zimy, probouzení přírody.

Běloruské národní svátky slaví v Čechách i Alina. Ta se ráda jako Běloruska prezentuje. Sleduje po internetu politickou situaci a jeví velký zájem o dění v její rodné zemi. Co se týče jejích přátel jedná se především o Bělorusy žijící v Praze, které postupně vyhledala skrze síť známých a přátel.

Běloruským tradicím a zvykům se Vjacheslav nebrání ani v Čechách. Každý rok tu slaví pravoslavné Vánoce a další svátky. Po několika měsících se spřátelil s několika dalšími běloruskými emigranty a pravidelně se s nimi schází, a nejen s nimi. Mezi jeho přátelé patří i další cizinci.

Lze tedy vyvodit, že národní identitu se každý z respondentů jistě snaží udržet, nicméně každý svým způsobem. Někdo skrze dodržování tradičních běloruských zvyklostí, někdo vyhledáváním běloruských přátel. Otázka pro ty, kteří nepraktikují ani jednu z těchto možností, je pro tuto chvíli otevřená a vhodná pro bližší zkoumání.

Vezmu-li v potaz myšlenu Šmídové o tom, že identita založená na společném prostoru funguje docela silně a má jednoznačné vyznění (Šmídová 2008), mohu vyvodit, že geografická identifikace určité země je pro imigranty jednou z podstatných. I moji respondenti se v rozhovorech zmiňovali o porovnávání klimatu České republiky a Běloruskem. Běloruští respondenti popisují, stejně tak jako ti Šmídové, Čechy jako odlišné. Zmiňují se o počasí, o krajině apod. S počasím bývají spokojeni. Zvláštností v mém výzkumu bylo, že jen dva pocházeli z hlavního města Běloruska Minsk a byli zvyklí na velkoměsto. Ostatní respondenti pocházející z okolních měst či vesnic se s Prahou, jakožto hlavním městem, ztotožnili velmi rychle. Dle Šmídové vykazovali její respondenti silnější vazbu na konkrétní území nebo město na teritoriu Běloruska. (Šmídová 2008)

Stejně tak jako u Šmídové, ani jeden z mých respondentů nevykazoval zájem a neuvedl jako důležitou součást běloruské identity náboženskou příslušnost. Jediná Iryna se náboženskému charakteru přiblížila, když

tvrdila, že pochází z rodiny, kde jsou jak katolíci, tak pravoslavní a tudíž je zvyklá slavit oboje (nejen) Vánoční svátky. Je však nutno dodat, že více se k tématice náboženství nevyjadřovala.

Podle Šmídové to neznamena, že dotázaní respondenti jsou nevěřícími, jen je pro náboženství nehraje tak důležitou roli v jejich životě (Šmídová 2008) a Iryna toho může být jasným důkazem. To že jsou v jedné rodině dvě uznávaná náboženství, může potvrdit jistou nezávislost na institucionální podobě víry a zdůrazňuje její individuální charakter.

Zajímavostí také je funkce běloruštiny jako nositele národní identity, která je velmi nejasná a komplikovaná (Šmídová 2008), což může být dáno jednak tím, že běloruština není v určitých případech společensky žádaná a nebo je do určité míry omezená. I moji respondenti se k běloruštině nijak zvlášť nevyjadřovali. Všichni z dotazovaných především stejně tak jako češtinu užívají ve stejné míře angličtinu. Pro další možné rozvinutí mého výzkumu by byla vhodná otázka, pokud se rozhodnou na území České republiky setrvat a založit zde rodiny, zda-li by se snažili své potomky seznámit s běloruštinou. Jak píše Šmídová: „...[jazyk] je totiž prostředkem k tomu, aby lidé mohli nahlédnout do své historie, kultury. Díky němu může každá nová generace – jako budoucí nositelé „běloruství“ – poznat kam patří, seznámit se s pohádkami, hudbou, zvyky atd., které představují to společné v daném národu či etniku.“ (Šmídová 2008)

Závěrem ke konceptu Identity přistěhovalce bych ještě ráda zareagovala faktem, že česká společnost se k přistěhovalcům bývalého SSSR nechová ve většině případů zcela korektně. Není tak s podivem, že se místo pro jejich běloruskou identitu hledá velmi těžko, což deklaruje i Šmídová ve své studii. Ta však navíc uvádí, že její respondenti mluví o návratu do své domoviny. Moji respondenti ale nic takového v plánu nemají. Někteří z nich počítají s další migrací do jiných států, jiní svůj pobyt zvažují natrvalo. Příkladem je Iryna, kterou v nejbližší době čeká rozhodnutí, jestli se svým partnerem odjede do Finska nebo zůstanou

oba v České republice. Souhlasila bych s výrokem Šmídové, že konkrétní výpovědi Bělorusů jsou specifické a velmi ovlivněny individualitou každého z nich (Šmídová 2008)

3.3 Koncept 3 – Diskriminace na trhu práce

S diskriminací na trhu práce se setkali vyjma Navuchodosora všichni mí respondenti. Obvykle pro ně bylo těžké v kratším časovém úseku sehnat práci. Nejzávažnějším důvodem byla nedostatečná znalost českého jazyka. Ve dvou případech, Aliny a Igora, byla shledána jistá antipatie vůči jejich národnosti. Ovšem tento fakt vychází čistě z pocitů samotných respondentů. Případy se různí jedinec od jedince. Alina se sice potýkala s nepříjemným přístupem při pohovorech, nicméně při samotných zaměstnáních neměla potíže s dodržování pracovních práv ze strany zaměstnavatele, na rozdíl od Igora, který se s touto problematikou potýkal.

„Kolikrát se mi stalo, že mi byly zadávány úkoly, které nikdo nechtěl dělat a tak je dostal Igor. Nemohl jsme si tenkrát moc vyskakovat, byl jsem rád, že mám práci. „

Igor

Na otázku, jestli bylo složité najít v Česku práci odpovídá například Iryna takto:

„Na začátku ano. Potíže byly hlavně kvůli dokladům, než vyšel zákon, který říká, že jakmile máme vysokoškolské vzdělání v České republice, nepotřebujeme povolení k práci z trhu práce, které se vyřizuje dost dlouho, a musela ho mít také firma, aby mohla zaměstnávat cizince. V některých firmách je dokonce podmínkou, že nesmíte mít dlouhodobý pobyt, ale vyžadují trvalý, což je pro nás těžké.“

Iryna

Průměr vystřídaných zaměstnání běloruských respondentů je čtyři. O všech respondentech se dá říci, že jsou v současném zaměstnání spokojeni a dle jejich slov dobře platově ohodnoceni. Toto zjištění je dáno výzkumným vzorkem celkové populace. Všichni respondenti mají kromě Vjacheslava vystudovanou vysokou školu. Je dost pravděpodobné, že mnoho dalších Bělorusů žijících v České republice tak dobré životní podmínky nemá. Například Alina se však nejednou setkala s nepříjemnými situacemi během vykonávání svých zaměstnání.

„Předchozí práce sice nebyly špatné, ale ve dvou případech z pěti jsem se setkala s porušením pracovní dohody. Osobně si myslím, že to bylo právě díky tomu, že jsem „Ruska“ . Všichni nás hází do jednoho pytle.“

Alina

Nicméně v posledním zaměstnání je Alina spokojená. Možná se v oné firmě, (kterou nechce jmenovat), cítí dobře, protože majitel i její vedoucí jsou též cizí národnosti. Domnívá se, že proto jsou k ní velmi přátelští a pociťuje jistou podporu a pochopení.

„Nebylo to jednoduché. Hlásil jsem se nejdříve k různým brigádám na poloviční úvazek. Když jsem pak sháněl práci na plný, bylo to mnohem těžší. Moje čeština dodnes není perfektní. V psané formě mám stále rezervy.“

Igor

Odišným případem je Navuchodonosor. Ani v jednom případě ze čtyř prací, které v Čechách Navuchodonosor vystřídal, se nesesetkal s diskriminací jeho osoby ve spojitosti pracovních podmínek. Pracovní pohovory vždy probíhali v pořádku a jakýkoli diskriminační podtext nepociťoval.

K závěru lze dodat, že se situace liší opět jedinec od jedince. Ovšem čtyři z respondentů ne s ničím podobným jako Alina a Igor neshledali, což je

výrazně pozitivní zjištění vůči konceptu Diskriminace cizinců na trhu práce.

Jak již bylo zmíněno v představení konceptu Diskriminace cizinců na trhu práce, zkušenosti neziskových organizací, kteří praktikují výzkumy a jsou v kontaktu s cizinci žijícími na území České republiky, se již mnohokrát setkali s různými formami znevýhodňování a dalších aspektech týkajících se pracovních norem. Závěry těchto neziskových organizací jsou postupně publikovány veřejnosti. Z mých respondentů se sice nejednalo o hrubé zacházení, nevyhovující hygienické podmínky, ale ve dvou případech z šesti šlo o osobní zaujetí ze strany zaměstnavatele resp. nadřízeného. Otázkou tedy je, do jaké míry je rozdíl mezi diskriminací, která je ryze osobní ze strany nadřízeného a není nijak prokazatelná neb všechny ostatní pracovní povinnosti jsou k zaměstnanci splňovány a mezi diskriminací, která byla uvedena na začátku tohoto odstavce?

Dalo by se mluvit o šikaně na pracovišti, ale toto téma na akademické půdě je poměrně neprobadatelné a nebo je zahrnováno do diskriminace výše uvedené. Pravda, ani v jednom případě, které jsem u respondentů Aliny a Igora zmiňovala, nešla situace tak daleko, že by ji oba museli nějak závažně řešit, ale rozhodně by stála za uvážení a bližší prostudování, neboť takových případů může být více. Cílovou skupinou by však měli být spíše Bělorusové, kteří v Čechách získali administrativní druh zaměstnání a pracují ve větším kolektivu.

Tisková zpráva Sdružení pro integraci a migraci udává, že jednou z dalších neřešených a opomíjených témat je bezpečnosti práce cizinců. (SIMI 2012) K této problematice se však nemohu skrze mé respondenty blíže vyjádřit. Všichni mají kancelářské zaměstnání, které samozřejmě také potřebuje svá bezpečnostní pravidla a předpisy, ale jistě se nebudou jevit jako ta nejvíc nebezpečná. Toto téma jsem tedy před svými respondenty ani neotvírala.

Za podrobnější prozkoumání by však stála oblast zdravotního pojištění, ke kterému mají imigranti omezený přístup (SIMI 2012).

Pojištění zde může mít v případě běloruských imigrantů jen jedinec s trvalým pobytem anebo v případě potvrzení o zaměstnání, což je obojí možnost, která jde zařídit u jakékoli pojištění ovšem každá má své podmínky. Většinou je pojištění velmi nákladné a navíc pokrývá jen nutná a nouzová ošetření.

„Jednou jsem zapoměla pojištění prodloužit a potřebovala jsem nutně vyšetřit. Ultrazvuk mě tak vyšel na dva a půl tisíce korun.“

Alesyia

3.4 Koncept 4 – Asimilace versus Integrace

3.4.1 Socio-ekonomická sféra

Některé aspekty socio-ekonomické asimilace jsou jasně žádoucí. Vezměme si například populaci s průměrným příjmem a úrovní vzdělání hluboce pod příslušnými prostředky pro obyvatelstvo jako celek. (Brubake 2001: 541)

Z výpovědí respondentů vyvozují, že většina z nich, především díky tomu, že přišli do Čech studovat vysokou školu, získala své první bydlení na školních kolejích. Různili se jen přístupy, jakými k zajištění bydlení přišli. Jediný Vjacheslav od začátku svého pobytu využíval a stále využívá stejného podnájmu, který mu byl doporučen a zajištěn známými z Běloruska. Po prvních letech studií na vysoké škole se všech pět respondentů přesunulo do podnájmů v centru Prahy. Někteří bydlí sami, někteří dávají přednost bydlení ve větším počtu spolubydlících z důvodu ekonomických výhod. Jako příklad uvádím Novuchodonosora. Novuchodonosor po příjezdu do Čech bydlel na kolejích VŠE, kde pobýval tři roky. Poté se s několika přáteli dohodl, že půjdou do podnájmu a díky jejich pomoci tak našli byt. Jak tvrdí, tehdy už by to sám možná

zvládl, ale pomoc přátel se mu opravdu hodila. Nyní žije Novuchodonosor se svou přítelkyní v pronájmu v centru Prahy.

Jako výsledek této sekce se jeví fakt, že vztahy, které byly utvořeny na půdě České republiky jsou pro přistěhovalce velmi pozitivní a díky nim pak mohou fungovat v české společnosti dále. Pomoc při zařizování bydlení je jedním z důkazů.

Dle Szaló se domov jako místo původu vyznačuje jedinečností a sounáležitostí. Je také koncipován jako místo formování solidarity. (Szaló 2006: 1: 147) Jaká je však solidarita mezi Bělorusy žijícími v ČR? Skutečný vztah solidarity ale může existovat pouze mezi lidmi sdílející stejný každodenní životní prostor a stejné místo (Szaló 2006: 1: 147). Moji respondenti tento předpoklad plní. Většina respondentů využívala pomoci svých přátel, při zařizování samostatného bydlení v Praze.

3.4.2 Kulturní sféra

Kulturní sféra se analyzovala nejlépe. Všichni z dotazovaných respondentů se hlásí k britské a ruské hudbě. Českou prakticky vůbec neposlouchají. Na česká divadelní představení chodí pouze Iryna a Alina. Ohledně literatury se už názory různí. Někteří respondenti českou literaturu vyhledávají a shledávají ji jako oblíbenou. Po dlouhou dobu jejich studia však výběr literatury podléhal studijní literatuře. Kromě Iryny, která školu ještě studuje, mají ale nyní více času se o literaturu vlastní volby více zajímat. Je tedy možné, že se respondenti teprve dostanou do stádia, kdy se jim česká literatura teprve zalíbí a Brubakerův koncept přizpůsobení se chování dané společnosti ve sféře kulturní se naplní. Pro zatím jsou mezi mými respondenty populární anglicky či rusky psané knihy.

Česká divadelní představení Alesyia skoro nenavštěvuje, nicméně zajímá se o knihy českých autorů. Z hudby dává přednost spíše té britské a někdy i běloruské.

„Dlouhou dobu jsem četla jen knihy povinné ke studiu, ale teď mám konečně víc času a můžu si vybírat.“ říká Alesyia.

V centru pozornosti dle Brubakera zůstává vazba mezi socio-ekonomickou a kulturní sférou. (Brubaker 2001: 541) Do jaké míry se udržování určité kultury nebo jejích aspektů může zabraňovat integraci („asimilaci“) do socio-ekonomické sféry. (Barša 2005: 48) Z hlediska svých respondentů se nesnaží separovat o české společnosti. Naopak si našli několik českých přátel. V jejich případě tak tato problematika není aktuální jako například u obyvatelů severní Ameriky či Austrálie, jak uvádí jako příklad Barša ve své knize. „Typickým příkladem je předmoderní životní způsob původních obyvatel severní Ameriky či Austrálie, jehož zachování s sebou nutně nese segregaci od většinové společnosti.“ (Barša 2005: 48)

Vrátíme-li se k Brubakerově konceptu asimilace, uvádí též, že předpokladem integrace paradoxně může být právě udržení odlišné etnické kultury. Brubaker zmiňuje například americký sociologický výzkum, který zjistil, „že socio-ekonomický úspěch přistěhovalců druhé generace žijících v převážně menšinových čtvrtích může záviset na jejich odolnosti vůči asimilaci do obklopující adolescentní kultury s jejím odbojným vztahem k mainstreamové kultuře.“ (Brubaker 2001:541) Moji respondenti jsou však generací přistěhovalců první, nemohu tedy tento Brubakerův koncept posoudit a nijak ho v rámci mého výzkumu zhodnotit. Skupinová diferenciací by měla být potírána pouze tam, kde je nutně spjata se sociálním vyloučením a nerovností (Barša 2005: 49), což není případ běloruských respondentů. Ti zde žijí ve velmi dobrých podmínkách. Jsou sociálně zabezpečeni a nyní se dá říci, že velmi dobře

fungují v české společnosti. Všude jinde by však měl sociální diferenciaci liberální stát tolerovat, pokud ovšem skupiny neporušují základní práva svých příslušníků. Ani v tomto případě se nejedná o běloruské respondenty z mého výzkumu. „Takový respekt ke kulturní pluralitě je slučitelný s asimilací všech občanů do liberální politické kultury.“ (Barša 2005: 49)

3.4.3 Politicko-právní sféra

Na dotaz o zájem o běloruské politické dění v rodné zemi se mi většinou dostávalo odpovědí, že jsou s informacemi obeznámeni až „z druhé ruky“ od svých příbuzných, přátel nebo známých žijících v Bělorusku. Jen Igor a Novochodonosor, kteří aktivně informace z oblasti zpravodajství vyhledávají, to tak praktikují všichni ostatní.

„Každý den ráno se snažím pročíst si české noviny a internetové stránky zpravodajství v Bělorusku. Zajímají mě samozřejmě i sportovní výsledky a kulturní přehled.“

Navuchodonosor

Nicméně, dalo by se říci, že o to více se budou zajímat o politické dění v zemi, ve které současně žijí, ale není tomu tak. K Igorovi a Novuchodonosorovi se v tomto ohledu přidává jen Alina, a to z toho důvodu, že zde má českého přítele. Sama by však podle svých slov o českou politiku zájem ve větší míře nejevila. Iryna, která stále studuje VŠE se občas o stav na politické poli zajímá, ovšem jen z důvodu svého studia. Jako východisko jejich odpovědí je možné vyvodit, že jsou se současnou politickou situací v Čechách spokojeni.

K zájmu o politickou situaci v rodném Bělorusku se Iryna vyjádřila takto:

„Co se děje doma většinou zjistím, až od známých po telefonu. Musím se přiznat, že sama informace moc nevyhledávám. To už se spíše zajímám o dění v Česku, kdy je to i součástí mého studia na vysoké škole.“

Iryna

„...v Čechách mě to stále baví. Miluji to tady. To ale neznamená, že bych zapomněl na svou rodnou zemi. Denně se snažím na internetu číst, co se děje doma.“

Navuchodonosor

Závěr

Cílem mé bakalářské práce byl podrobnější výzkum běloruských imigrantů žijících v České republice. Objektem zkoumání byly čtyři předem stanovené koncepty od různých autorů, které jsem se posléze snažila potvrdit či vyvrátit nebo jinak zhodnotit na základě provedených polostrukturovaných rozhovorů se šesti přistěhovalci běloruského národnosti.

Některé výsledky se zdají být zkreslené, což bylo dáno malým množstvím vzorku cílové populace a poměrně specifické části populace, přičemž pět z šesti dotazovaných bylo vysokoškolského vzdělání s ekonomických zaměřením.

Jak píše ve své studii Uherek: „Mezinárodní migrace na území České republiky a existence cizineckých komunit na přelomu 20. a 21. století je důsledkem světově rozšířených transnacionálních a globalizačních procesů, které byly v oblasti pohybu osob do roku 1989 na území České republiky mocensky usměrňovány a omezovány.“ (Uherek 2003: 209) V situaci narůstající kulturní plurality uvnitř západních společností je možno po přistěhovalcích chtít jen asimilaci do občanského národa (Barša 2005:39), nikoliv ale do určitého životního způsobu, jak je z výzkum částečně patrné. Praktickým příkladem je předpoklad zvládnutí národního jazyka za účelem integrace do jádra kultury, čemuž pomohla běloruským imigrantům především veřejná instituce a to škola.

Z výzkumu Michaely Šmídové vyplývá, že vyrovnávání se s pozicí toho, který opustil rodnou zemi se dělí do dvou kategorií. Jedná se o dvě základní strategie. První je snaha o upevnění běloruské identity navzdory neběloruskému prostředí, což se z mého výzkumu ve většině nepotvrdilo a druhá je identifikace geografická, kterou jsem ve svém výzkumu potvrdila.

Z hlediska dalšího konceptu diskriminace na trhu práce má boj proti diskriminaci velký potenciál pro obecné zlepšování fungování. (Čížinský 2007: 34) Takové stanovisko by jistě všichni běloruští imigranti uvítali.

Běloruských imigrantů v poměru k ostatním menšinám nežije na území České republiky mnoho. Jedná se o menší skupinu obyvatel, kteří se snaží se o přizpůsobení se české společnosti. Můžeme říci, že běloruská menšina je nekonfliktní a v podstatě bezproblémovou sociální skupinou a pokud by alespoň většina Bělorusů vykazovala charakter těch mnou zkoumaných, rozhodně by měli být bráni jako plnohodnotná součást obyvatel České republiky.

Seznam použité literatury

Barša, P., Baršová, A.: Přistěhovalectví a liberální stát. Brno: IISP, 2005. ISBN 80-210-****-*

Brubaker, R.: The return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany, and the United States. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2001, 24 (4), pp.531-548 [cit. 2013-3-23]. Dostupné na WWW :
<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/21_Return_of_Assimilation.pdf>.

Čizinský, P.: Otázka diskriminace cizinců. Multikulturní centrum Praha In Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR [online]. 2007, s. 34-35 [cit. 2013-4-8]. Dostupné na WWW:
<http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>

Eriksen, T.H.: Etnicita a nacionalismus. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7

Jandourek, J.: Sociologický slovník. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0

Řezník, M.: Bělorusko. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-183-3

Sdružení pro migraci a integraci: Zahraniční zaměstnanci na trhu práce – pracovní úrazy, nemoci z povolání a diskriminace [online]. 2012, [cit. 2013-3-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/tz-zahranicni-zamestnanci-na-trhu-prace-pracovni-urazy-nemoci-z-povolani-a-diskriminace>>.

Silverman, D.: Jako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Ikar, 2005.
ISBN 80-551-0904-4

Sládek, K.: Ruská diaspora v České republice. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-49-6

Szaló, C.: Domov a jiná místa/ne-místa formování kulturních identit. Sociální studia. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity [online]. 2006, 1, [cit. 2013-4-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080227135221.pdf>>.

Šmídová, M.: Národní identita a běloruští političtí emigranti. *Lidé města* [online]. 2006, 8 (19), [cit. 2013-4-3]. Dostupné z WWW: <<http://lidemesta.cz/index.php?id=442>>.

Titěrová, K.: Vzdělávání cizinců: výzva českému školství. Multikulturní centrum Praha [online]. 2011, s. 1-6, [cit. 2013-3-29]. Dostupné na WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/KTiterova_Vzdelavani_deti_cizincu.pdf>.

Uherek, Z.: Integrace cizinců z hlediska emického a etického. Migraceonline [online]. 2005, s. 1-8, [cit. 2013-3-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/integrace-cizincu-z-hlediska-emickeho-a-etickeho>>.

Uherek, Z.: Cizinecké komunity a městský prostor v České republice. *Sociologický časopis* [online]. 2003, 39 (2), 193-216 [cit. 2013-4-1]. Dostupný z WWW:

<http://sreview.soc.cas.cz/uploads/8a1df88664a0ffd8a59d2c57ea16d56b855edf3e_190_25uher17.pdf>.

Integrace cizinců v České republice. International organization for the migration [online]. [cit. 2013-4-1]. Dostupný z WWW:

<<http://www.iom.cz/aktivity/integrace-cizincu-v-ceske-republice>>.

Resumé

This work discusses the adaptation of Belarusian immigrants living in the Czech Republic. The work consists of the initial performance of migration policy and research. In the introduction, there are four concepts. The first is the concept of assimilation in the submission Roger Brubaker. The second concept of identity immigrants from studies by Michaela Šmídová. The third concept is discrimination against immigrants in the labor market inspired press release of the Association for Integration and Migration, and the fourth and final concept deals with education institutions in relation to immigrants based on prediction studies Zdeněk Uherek. After determining the concepts the author conducted half structuring interviews with six Belarusian respondents that in the next chapter are gradually introduced. Based on their responses, the author tried to evaluate the individual concept. This evaluation is a separate chapter. One of the important aspects of close examination of Belarusian immigrants are the issues of identity and barriers that immigrants perceive discrimination and assimilation. Summary and outcomes of the thesis are listed in their conclusions.